

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ»**

(м. Київ, 31 жовтня 2024 року)

Київ 2024

УДК 159.9:351.74.08
A43

*Рекомендовано до друку та
поширення через мережу Інтернет
Вченою радою ДНДІ МВС України
(протокол №_ від _.11.2024)*

A43 **Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів:** зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовтня 2024 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2024. 360 с.

У матеріалах конференції представлено теоретико-методологічні засади та практичні розробки щодо психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів відповідно до викликів воєнного стану та післявоєнного відновлення. Наведено напрацювання вчених і досвідчених практиків, присвячені підтримці оптимальної працездатності та формуванню професійно-психологічної надійності, стійкості, готовності правоохоронців до служби в кризових умовах. Матеріали конференції можуть бути корисними науковцям та практикам, викладачам закладів вищої освіти, здобувачам наукових ступенів, психологам.

*Матеріали викладено в авторській редакції з незначною коректурою.
Відповідальність за їхню якість, достовірність, академічну доброчесність,
а також відсутність у них відомостей, що становлять державну
таємницю та інформацію для службового користування, несуть автори.*

© Колектив авторів, 2024
© ДНДІ МВС України, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1:

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Бондаренко-Берегович В. В.

СУДОВА ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ
ПРАВОСУДДЯ.....12

Вербенський М. Г.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....15

Дідух М. М., Кравцова П. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНОЇ
ПОВЕДІНКИ У ПЕРІОД ВІЙНИ.....17

Звірянський Г. В., Михайловська О. О.

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ20

Зінченко Д. А., Іванцов В. О.

РОЗВИТОК СТІЙКОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНИХ СТРЕСОВИХ
СИТУАЦІЙ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ
СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ24

Іванцов В. О., Бахмат В. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІСЛЯ УЧАСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ
СИТУАЦІЯХ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ28

Іванцов В. О., Зінченко Д. А.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОГО
ВИГОРАННЯ СЕРЕД СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ32

Макаренко П. В., Онищук К. І.

ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕТОДИК ПРОФЕСІЙНО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....36

Марченко О. Г., Онищенко П. М.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА
ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....41

Шаповалова І. О., Пасько О. М.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ
ЯКОСТЕЙ, ЯКІ ДЕТЕРМІНУЮТЬ ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ
ПСИХОЛОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ.....45

Юрченко-Шеховцова Т. І.

ЯК ОЦІНИТИ ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІВ НПУ ТА ЗВО
МВС УКРАЇНИ?.....49

Ярема В. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ НА ВЛАСНИЙ
РОЗСУД СУДДЕЮ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ.....53

СЕКЦІЯ 2:

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

Diachkova Olha

PSYCHOLOGICAL TRAINING OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF
RESCUERS OF THE STATE EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE IN THE
CONDITIONS OF WAR.....56

Suprun Daria, Markus A. Launer

INTUITIVE DECISION-MAKING AS ASPECT IN LAW ENFORCEMENT
MANAGEMENT.....59

Борисюк О. М.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ ПСИХОТРЕНІНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ.....63

Будзинський М. П., Пампура І. І.

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ МЕНЕДЖЕРА-
ПРАВООХОРОНЦЯ.....67

Волинець Н. В., Шевчук І. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ СИНДРОМУ ПРОФЕСІЙНОГО ТА
ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДПСУ В
УМОВАХ ВІЙНИ.....70

Волошина О. В.

МОБІНГ В СЛУЖБОВИХ КОЛЕКТИВАХ ПОЛІЦІЇ:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....74

Вуйма А. Г.

ЗАСТОСУВАННЯ ПОТЕРПЛООРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ)
ДІЙ У ЗЛОЧИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ
НАСИЛЬСТВОМ.....78

Галустьян О. А.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: СВІТОВИЙ
ДОСВІД.....82

Гонтаренко Л. О., Єна П. О.

РОЛЬ ПІДТРИМКИ ПРЕДСТАВНИКІВ ДЕРЖАВНИХ
СТРУКТУР ТА МВС В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНОЇ ТА
ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ НА ДЕОКУПОВАНИХ
ТЕРИТОРІЯХ.....86

Джус А. Р., Мілорадова Н. Е.

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ
ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ.....89

Дробишевська В. В.

ГОТОВНІСТЬ ПСИХОЛОГА ДО ІНТЕГРАЦІЇ В ПРОЦЕС РОЗСЛІДУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ.....92

Зінченко Д. А., Іванцов В. О.

ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ВИГОРАННЯ У ПРАВООХОРОНЦІВ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ
РОЗВИТКУ.....96

Каріков С. А.

КОНЦЕПЦІЯ ПСИХОСИНТЕЗУ МАРГРЕТ РУФФЛЕР ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ
ДЛЯ СФЕРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....100

Кіричевська Е. В.

СИСТЕМА ТРЕНІНГОВИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ КОМАНДИРСЬКИХ
КОМПЕТЕНЦІЙ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОГО СТРАТЕГУВАННЯ
ЗАСОБАМИ СТРАТЕГЕМ.....102

Козубенко І. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В
УМОВАХ ВІЙНИ.....105

Корон С. В.

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ДІЇ
БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ.....110

Корсун І. В.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПРАКТИЧНИМ ПСИХОЛОГАМ ЩОДО РОЗВИТКУ
РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЛІЦЕЇСТІВ ВІЙСЬКОВОГО ЛІЦЕЮ ДЕРЖАВНОЇ
ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....114

Криволапчук В. О.

ПРОФЕСІЙНА ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ КЕРІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ.....119

Лещенко С. В.

МЕТАПІЗНАННЯ ЯК РИСА ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРА122

Макарова О. П., Зелінський В. О.

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ У ПРОФЕСІЙНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....124

Маковська В. В., Маковський А. О.

РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ
ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ БІБЛІОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З
КОМБАТАНТАМИ.....127

Манько В. М.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ
ПРАВООХОРОНЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....129

Момот М. А.

СІМЕЙНА ВЗАЄМОДІЯ В ОСОБИСТІСНОМУ
ЖИТТЄЗДІСНЕННІ.....131

Моргун Я. І.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД АЗАРТНИХ ІГОР (ЛУДОМАНІЯ) У СЕРЕДОВИЩІ
ВІЙСЬКОВОЇ МОЛОДІ134

Морозова Т. Р., Морозов О. М.

ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ІЗ
ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА У КОНТЕКСТІ «ПРОБЛЕМ РОСТУ»
УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІГРАФОЛОГІЇ138

Назаров О. О., Куценко Т. В.

ПРОФІЛАКТИКА ПОЧАТКОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОГО
ВИГОРАННЯ У КУРСАНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ142

Остапович В. П., Барко В. І.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОФІЛІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЗАСТОСУВАННЯ ОПИТУВАЛЬНИКА
ВЕЛИКОЇ ПЯТІРКИ).....145

Остапович Д. В., Барко В. В.

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ
КЕРІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....150

Остапович Д. В., Барко В. І.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТОРІВ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ
МВС УКРАЇНИ.....154

Остапович І. П., Барко В. І.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ.....161

Згадаймо визначення, що таке психофізіологія. Психофізіологія – це наука, яка виникла на стику психології та фізіології, а предметом її вивчення є фізіологічні процеси як підґрунтя психічної діяльності. Поліграфолог не вивчає фізіологічні основи психічної діяльності під час проведення експертизи.

Стає зрозумілим, що інакодумці вважають підставою для вживання терміну «психофізіологічна експертиза» соноричну, тобто звукову складову слів «психологія» і «фізіологія» та механічно об'єднують їх в один безглуздий в даному випадку вираз «психофізіологічна експертиза». Семантичний аналіз слів, тобто за їх змістом, вочевидь комусь недоступний.

Українська наука, практика і юриспруденція давно мають усталений глосарій понять і термінів щодо психології та психофізіології. Ця термінологія є науково обґрунтованою, перевіреною практикою і юридично закріпленою.

Зокрема наказом Міністерства юстиції № 53/5 від 08 жовтня 1998 р. відповідно до ст. 8 Закону України «Про судову експертизу» з метою забезпечення єдиного підходу до проведення судових експертиз і підвищення їх якості було затверджено Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Ані в Законі, ані в Інструкції, ані науково-методичних рекомендаціях немає жодної згадки про існування «психофізіологічної експертизи». Тоді як у пункті 6.8 Розділу VI «Психологічні експертизи» науково-методичних рекомендацій чітко вказано про можливість проведення опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа.

Таким чином, існування «психофізіологічної експертизи із використанням поліграфа» не передбачено на нормативному рівні: в Україні експертиза із використанням комп'ютерного поліграфа є психологічною, проводити її можуть лише люди із психологічною освітою, судові експерти, атестовані за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження».

Залишається останнє питання – що ж таке психофізіологічна експертиза? У статті 5 Закону України «Про охорону праці» (від 14 жовтня 1992 року № 2695-ХІІ) зазначено: до виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи.

Психофізіологічна експертиза проводиться відповідно вимог, прописаних у нормативній базі Міністерства охорони здоров'я та спрямована на оцінку саме фізіологічних процесів центральної нервової системи та організму працівника та їх відповідності праці підвищеної небезпеки, яку він виконує.

Психофізіологічну експертизу проводять сертифіковані спеціалісти, а саме лікар-психофізіолог і фахівець-психофізіолог, які пройшли

перепідготовку з психофізіології, навчання та перевірку знань в Центрі психофізіологічної експертизи.

У залежності від професії під час психофізіологічної експертизи перевіряються значущі психофізіологічні відповіді на стимули. Такі відповіді мають самостійний зміст, бо несуть інформацію щодо характеристики конкретної елементарної фізіологічної реакції. Окрім того, психофізіологічна експертиза, на відміну від психологічної експертизи з використанням поліграфа, завжди здійснюється стандартними тестами. Поліграфна експертиза завжди є оригінальною тобто здійснюється за тестами, спеціально розробленими для кожного конкретного випадку.

Висновок. Називати психологічну експертизу з використанням поліграфа психофізіологічною експертизою некоректно, як з огляду на чинну нормативну базу, так і з точки зору наукової логіки. Все просто і давно зрозуміло – експертиза з використанням комп'ютерного поліграфа є психологічною експертизою.

Назаров Олег Олександрович,
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри психології діяльності в особливих умовах,
Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6205-9604>

Куценко Тетяна Валеріївна
психолог головного управління,
Головне управління ДСНС України у Донецькій області
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-5045-9915>

ПРОФІЛАКТИКА ПОЧАТКОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У КУРСАНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

На етапі професійного навчання, як основи подальшого становлення працівників ДСНС України, навчально-професійна діяльність курсантів навчальних закладів відбувається в умовах максимально наближених до реалій практичної діяльності та служби, що вимагає від них мобілізації інтелектуальних, фізичних та психоемоційних ресурсів задля вирішення професійних навчальних завдань.

Зазначені вище фактори є підґрунтям для формування та розвитку негативних симптомів, які призводять до формування синдрому вигорання, що підтверджує актуальність вивчення виникнення його початкових елементів власне у курсантів закладів вищої освіти з особливими умовами навчання.

Професійне вигорання як професійна деформація може виникати внаслідок тривалого стресу та емоційного навантаження, яке супроводжує професійну діяльність. Зрозуміло, що джерелом стресу для працівників ДСНС України є власне умови їхньої професійної діяльності на всіх етапах професіоналізації, яка починається з професійного відбору та професійного навчання [2].

У сучасній вітчизняній психологічній науці ми бачимо ряд досліджень, які спрямовані на встановлення особливостей професійного вигорання серед фахівців пожежно-рятувальних підрозділів та служб, до яких відносяться і курсанти навчальних закладів ДСНС України.

Так в роботі Л. Карамушки та Ю. Ковровського було встановлено, що серед рятувальників різних спеціалізацій Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України спостерігалось підвищення рівня професійного вигорання зі збільшенням стажу роботи на посаді [1].

В своїй дослідницькій роботі І. Ушакова проводила аналіз наявності зв'язку між показниками професійного вигорання та особистісними якостями

серед рятувальників ДСНС України різного віку та з різним стажем роботи із використанням опитувальника «Професійне вигорання» (К. Маслач, С. Джексон в адаптації Н. Водоп'янової) та 16 RF-опитувальника Кеттелла [4].

В своєму дослідженні Я. Рогоза, А. Куфлієвський, Т. Селюкова встановили, що в цілому рятувальники структурних підрозділів ДСНС характеризуються наявністю емоційного виснаження на різних рівнях сформованості. У більшості з них чітко сформовані стадії «напруження» та «резистенції», які супроводжуються занадто критичним ставленням до своєї особистості, бажанням до спрощення своїх службових обов'язків тощо [3].

Як зазначено вище, інтенсивний та напружений ритм професійного навчання курсантів навчальних закладів ДСНС України призводить до збільшення гострих стресогенних впливів на особистість, що може потягнути за собою виникнення та розвиток первинних ознак емоційного та професійного вигорання вже на цій стадії професіоналізації.

За результатами аналізу даних емпіричного дослідження проблеми формування початкових елементів професійного вигорання у курсантів навчальних закладів цивільного захисту на базі НУЦЗ України було встановлено наступне.

У досліджуваних курсантів молодших та старших курсів із використанням методик Д. Грінберга «Дослідження синдрому вигорання» та Д. Гібсона «Оцінка власного потенціалу вигорання» нами встановлено, що курсанти старших курсів схильні відчувати хронічну втому, відчуття емоційного і фізичного виснаження, зниження сприйнятливості та реактивності до змін зовнішнього середовища, байдужість, пасивність чи підвищену дратівливість, почуття провини, невпевненості, образи, підозри, а також втрату почуття гумору, песимізм, байдужість до результатів роботи, зневіру, дистанціювання від оточуючих тощо. Тобто, за результатами порівняльного аналізу первинних даних за обраними методиками встановлено наявність у них тенденції до розвитку певної деформації стосунків з іншими людьми.

Стосовно емоційного виснаження як показника професійного вигорання, слід підкреслити, що у курсантів старших курсів виявлено середній рівень розвитку даного компонента, що може свідчити про наявність тенденції до розвитку в них симптомів емоційного, інтелектуального та фізичного виснаження, а також зниження задоволеності від виконуваної навчальної діяльності.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що в процесі професійного становлення у курсантів відмічається формування початкових елементів професійного вигорання, що потребує відповідної профілактичної роботи з ними упродовж всього процесу навчання у закладі

професійної освіти.

За результатами експериментального дослідження нами запропоновано рекомендації щодо змісту програми соціально-психологічного тренінгу, метою якого є профілактика виникнення початкових елементів професійного вигорання у курсантів, які здобувають вищу освіту в навчальних закладах ДСНС України.

Програма тренінгу включає наступні блоки: блок забезпечення працездатності групи (ознайомлення учасників із фахівцями, які проводять тренінг, цілями, принципами, завданнями, часовими та просторовими параметрами тренінгу тощо); блок формування в учасників мотивації до самопізнання та роботи протягом тренінгової програми; інформативний блок (формування в учасників загальних наукових та практичних уявлень щодо понять стресу, професійного та емоційного вигорання, ознак прояву та наслідків професійного вигорання); рефлексивний блок (пізнання самого себе), який передбачає надання можливості учасникам самостійно дослідити та визначити виражені у них компоненти професійного вигорання; корекційний блок, який поєднує форми роботи з учасниками, які охоплюють як раціональні, що спираються на рефлексію й структурування, так і орієнтовані на профілактику формування початкових елементів професійного вигорання; фінальний блок - рефлексія, де в учасників є можливість підвести підсумки для себе та почути думки інших учасників тренінгового заняття.

Список використаних джерел:

1. Карамушка Л. М., Ковровський Ю. Г. Взаємозв'язок між рівнем професійного вигорання та організаційно-професійними характеристиками персоналу Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2018. Випуск 2. С. 61–68. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/opher_2018_2_8.

2. Оніщенко Н. В., Старик В. А., Тімченко О. В., Христенко В. Є. Особливості професійної деформації у працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України : монографія. Харків : НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2012. 149 с.

3. Рогоза Я. Р., Куфлієвський А. С., Селюкова Т. В. Особливості синдрому емоційного «вигорання» у працівників підрозділів ДСНСУ. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання*. Харків. 2017. С. 199–200.

4. Ушакова І. М. Особистісні предиктори професійного вигорання працівників ДСНС України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. Випуск 14. Ч. 1. С. 303–311.

Остапович Володимир Петрович,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення,
Державний науково-дослідний інститут МВС України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4962-0975>

Барко Вадим Іванович,

доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення,
Державний науково-дослідний інститут МВС України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4962-0975>

**ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОФІЛІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЗАСТОСУВАННЯ
ОПИТУВАЛЬНИКА ВЕЛИКОЇ П'ЯТІРКИ)**

Важливим напрямом підвищення ефективності діяльності Національної поліції України (НПУ) в умовах воєнного стану є вдосконалення системи психологічного вивчення персоналу. З метою дослідження індивідуальних особливостей персоналу поліції в світі широко використовується досить валідний і надійний зарубіжний особистісний «Опитувальник Великої П'ятірки» (ОВП). Зазначений опитувальник нещодавно адаптований українською мовою (В.І. Барко, В.В. Барко, В.П. Остапович, 2018), після чого цю діагностичну методику почали застосовувати також психологи НПУ.

Нагадаємо, що особистісний «Опитувальник Великої П'ятірки» створений на основі п'ятифакторної моделі, яка описує індивідуальність за допомогою п'яти факторів: екстраверсії, нейротизму, поступливості, сумлінності і відкритості досвіду. О. Джон, Л. Науман і С. Сото (2008) розробили свій варіант опитувальника, який отримав назву «BFI» («Big Five Inventory»), який складається з 44 персональних характеристик саме на її основі нами створено українськомовну версію (В.І. Барко, В.В. Барко, В.П. Остапович, 2018). У ході дослідження застосовувались методи аналізу наукових джерел, психологічної діагностики, кореляційний аналіз, анкетування та опитування, експертне оцінювання (на основі останнього визначався рівень успішності професійної діяльності поліцейського). Експериментальне дослідження проводилось поетапно, усього обстежено двісті десять працівників поліції (патрульних, поліції громади), спеціальні звання респондентів становили від капрала до полковника поліції, вік коливався в межах від 22 до 42 років. Для обстеження відбирались поліцейські, які за експертними оцінками характеризувалися як «успішні».

глибокій взаємній довірі та спільному екстремальному досвіді. Це історія протекти, що людина знаходиться з людьми, яким може довірити своє життя; з якими переживає один і той самий досвід, яким би він болучим не був; з якими сміється у найстрашніші і найважчі моменти. Ці зв'язки нерідко перетворюються на відчуття «нової сім'ї», в якій побратими стають ключовими фігурами підтримки.

З психологічної точки зору, військовий контекст спрощує світогляд до дихотомії «чорного та білого», що є ефективним механізмом для прийняття рішень у стресових умовах. Проте, після повернення до мирного життя виникає необхідність адаптації до більш складної соціальної реальності, де переважають відтінки «сірого». Цей процес часто є важким і може призводити до відчуття відчуженості або навіть кризи ідентичності.

Себастьян Юнгер наголошує на тому, що для ветеранів, які повернулися до мирного життя, вкрай важливою є не просто турбота і підтримка, а відчуття належності до спільноти. Цитуючи його: «Мабуть, найважливіше, що мають відчувати ветерани, – це те, що вони так само потрібні й продуктивні в суспільстві, як і на полі бою» [4]. Власне, це і підводить нас до сутності ветеранських організацій і просторів.

Ветеранські громадські організації та простори працюють у сфері підтримки ветеранів, здійснюють діяльність у різноманітних напрямках з метою забезпечення високого рівня життя та повноцінної соціальної інтеграції військовослужбовців після завершення їх служби [2].

Основними векторами цієї роботи є надання доступу до медико-психологічної реабілітації, формування сприятливих умов для ефективної соціальної адаптації, а також сприяння у працевлаштуванні, розвитку підприємницької діяльності та підтримка ветеранського бізнесу. Ці організації активно взаємодіють із військовими як під час виконання ними бойових завдань, так і після їх повернення до цивільного життя, забезпечуючи комплексну підтримку на всіх етапах їхньої життєвої діяльності.

Залучення засобів масової інформації відіграє ключову роль у формуванні суспільної обізнаності та підтримки ветеранів і ветеранок. Однією з ефективних форм такої допомоги є створення подкастів або ж відео присвячених тематиці війни, бойового досвіду, посттравматичного стресового розладу та інших аспектів життя колишніх військовослужбовців. Такі проекти як «Фронтowa поплава», Radio SKOVORODA «Подкаст про безбар'єрність», Youtube- канал «Від душі в душу» і багато інших, піднімають важливі питання про відчуття, виклики та емоційні переживання чинних та колишніх військовослужбовців.

Ці медіаформати забезпечують можливість для широкої аудиторії, краще зрозуміти психологічні, соціальні та побутові аспекти життя під час та після військової служби.

Крім того, заходи з освітньою метою, такі як лекції, панельні дискусії, тренінги, семінари, спрямовані на розвиток суспільних навичок спілкування з ветеранами є надзвичайно важливими. Вони допомагають знизити рівень непорозумінь та стереотипів, сприяючи більшій емпатії та взаєморозумінню.

Отже, повернення військовослужбовців до цивільного життя є складним та багатограним процесом, що вимагає комплексної підтримки як з боку держави, так і суспільства.

Соціальна реінтеграція відіграє одну з ключових ролей у процесі реабілітації ветеранів, оскільки забезпечує повернення до нормального суспільного життя та сприяє психологічній стабільності. Для цього важливо розвивати державні механізми та програми, які б підтримували ветеранів у їхньому поверненні до мирного життя. Зокрема, слід зосередитись на створенні можливостей для освіти, працевлаштування, соціальної взаємодії та розвитку громадських ініціатив, спрямованих на їх інтеграцію.

Ці програми мають бути спрямовані на зміцнення почуття приналежності, що є важливим для уникнення соціальної ізоляції та відчуття «іншості». Важливим є також забезпечення психологічної підтримки, проведення тренінгів для роботодавців і суспільства в цілому для підвищення рівня розуміння проблем ветеранів, а також інтеграція ветеранів у громадські проекти та ініціативи.

Важливо, щоб держава та громадянське суспільство діяли у тісній співпраці для створення умов, які сприяли б довготривалому і стабільному поверненню ветеранів до активного мирного життя.

Список використаних джерел

1. Величко Р. Освіта, робота, житло: три ключові елементи підтримки ветеранів США. *MILITARNYI*. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/osvita-robota-zhytlo-try-klyuchovi-elementy-pidtrymky-veteraniv-ssha/>.
2. Каталог «Ветеранські простори 2023». Простір можливостей. Простір можливостей – Ти можеш все. І трохи більше. URL: <https://pm.in.ua/news/onovlenyj-katalog-veteranski-prostory-2023>.
3. Титаренко Т., Дворник М. Як допомогти особистості в період переходу від війни до миру: соціальнопсихологічний супровід : практич. посіб. Кропивницький: Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології, 2022. 154 с.
4. Юнгер С. Плем'я / пер. з англ. О. Корнюшина. Київ: «Наш Формат», 2023. 128 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

**Збірник матеріалів
V Міжнародної науково-практичної конференції**

(м. Київ, 31 жовтня 2024 року)

*Електронне видання
(авторська редакція)*

Відповідальна за випуск: Ю. Бойко-Бузиль
Технічне редагування, макетування: В. Барко, Л. П'янківська

Видавець і виготовлювач
Державний науково-дослідний інститут МВС України
Адреса: 01011, м. Київ, пров. Євгена Гуцала, 4А
Телефон: (044) 254-95-21
Факс: (044) 280-01-84
Електронна адреса: dndi@mvs.gov.ua